

Manolo
Montoliu
en el record

Montoliu, sempre viu

Fa ja vint-i-cinc anys que València, i el toreig sencer, va perdre per sempre Manolo Montoliu. Un quart de segle en què la seua figura, lluny de llanguir amb el pas del temps, ha anat creixent tal com succeeix sempre amb els més grans. El seu parell de banderilles, tan pur i tan autèntic, la seua exacta col·locació a la plaça, la seua economia de capotassos i la seua cridanera personalitat, a les arenes i al carrer, en van fer un personatge únic; un personatge convertit en mite des d'aquell fatídic 1 de maig de 1992 a Sevilla, quan l'alegria de la Fira va esdevenir tristesa pel dol propi del definitiu adéu a Manuel.

Des de l'Àrea d'Assumptes Taurins volem contribuir a mantindre viva la seua llegenda, especialment en un any tan significatiu. Per això, juntament amb la instauració en memòria seua de l'escultura de Manolo Rodríguez com a trofeu definitiu en les gales taurines anuals de la Diputació Provincial, inaugurarem aquesta Fira de Juliol l'exposició «Montoliu en el record», en la qual es recopilen fotografies, cartells i efectes personals, com ara vestits i capots de passeig, que al seu dia van pertànyer a un dels més importants toreros de plata de tota la història.

En la temporada en què es compleixen setanta anys de la mortal agafada de Manolete, la mateixa en què un altre torero d'or, Iván Fandiño, ha caigut en les astes d'un bou, la Diputació aporta ara de nou el seu granet d'arena per a fomentar el respecte als homes que cada vesprada, vestits de seda i or, plata o atzabeja, dansen amb la mort en les places del món per a perpetuar l'art més verdader i arriscat de tots: l'art del toreig.

Plata de la millor llei

pàgina 4

Més que un torero, una estrella

pàgina 7

Peces de museu

pàgina 8

Un mar de records

pàgina 14

Moltes gràcies a tots... això és el bou

pàgina 17

Agraïment i orgull

pàgina 18

ACTUACIONS D'OR A VALÈNCIA

Manolo Montoliu va torejar en una dotzena d'ocasions a València. De plata van ser moltes més les actuacions, però vestint l'or va fer el passeig en onze jonegades picades i en una correguda de bous. La relació exacta n'és la següent:

COM A JONEGUER AMB PICADORS

- 16/09/1973 El Santi (O), Juan Martínez i Montoliu (José Domecq i un d'Hernández Pla). El Santi, ferit greu.
- 05/05/1974 Tomás Moreno, Montoliu (O) i Martín Sacromonte (O) (Manuel Benítez).
- 18/07/1974 Curro Valencia, Montoliu (O) i Justo Benítez (OO) (Fernández de León). Suspesa per pluja en el quart.
- 25/08/1974 Justo Benítez, Montoliu i El Gateras (García Romero).
- 25/04/1976 Garban-cito, Rayito de Venezuela i Montoliu (Romero Hermanos).

Plata de la millor llei

Per Ángel Berlanga

José Manuel Calvo Bonichón, *Manolo Montoliu* en el món del bou, va nàixer a València el 5 de gener de 1954. Son pare, important picador, formava part de la quadrilla del mestre Pedrés quan el seu fill va vindre al món. Manolo prompte va descobrir que volia ser torero i, després d'exercir de grum del Banco Coca i de monosabio els dies de festeig a València, va començar a freqüentar les capejades de la província. El primer jòneg que va matar en públic va ser a Benimàmet, el 20 de juliol de 1970.

Més endavant, després de rodar-se com a joneguer sense cavalls a les places de la Costa Brava i de diverses actuacions per les zones de Conca, Guadalajara i la muntanya de Terol, va debutar amb cavalls el 29 de juliol de 1973 a Sant Feliu de Guíxols. Va ser aquella una etapa llarga —set temporades ni més ni menys— en la qual van escassejar els contractes, amb un total de vint-i-sis jonegades torejades amb picadors, l'última, el 21 de juliol de 1979, quan va decidir canviar l'or per la plata després d'actuar a València.

Va debutar de plata a Pomarez (França), i va ser El Soro el primer torero a oferir-li un lloc en la seua quadrilla. Quatre temporades van caminar junts, les dues últimes amb el de Foios ja convertit en matador de bous. Torejant per lliure, el seu primer passeig com a subaltern en una correguda de bous va ser a València, el 17 de març de 1981, a les ordres de Guillermo Císcar, *Chavalo*.

El 1984 va passar a formar part de l'equip de Paco Ojeda; hi coincidí amb Juan Martín Recio, amb qui formaria parella, i acabaria centrant l'atenció de tot el toreig. L'any següent, retirat temporalment el de Sanlúcar, els dos van passar a la quadrilla d'Antoñete i van arrasar quant a trofeus pràcticament en totes les fires en què van actuar. Fins a trenta-dos en van viatjar a les vitrines de Montoliu.

Era tal l'ambient generat que es va plantejar en ferm la possibilitat de tornar a vestir l'or el 1986 per a prendre l'alternativa, fet que va succeir el 2 de març d'aquell any en la Magdalena de Castelló. Julio Robles, en presència d'Espartaco, li va cedir

el bou *Correcostas*, de Manolo González, la mort del qual va brindar a son pare. Montoliu complia el somni de la seua vida.

Dirigit pel grup Espinosa-Patón-Casas, va actuar també com a matador a València, Sevilla, Nimes, Cabra, Mejanes, Beaucaire —on va patir una cornada en una cuixa—, Lisboa i Madrid, on l'11 de maig Emilio Muñoz li va confirmar el doctorat en ple Sant Isidre.

No obstant això, prompte va tancar aquella etapa i l'any següent va tornar a les files dels banderillers incorporat a la quadrilla de Víctor Mendes, el qual més d'una vegada li va oferir els pals per a compartir brillants terços de banderilles.

- 22/08/1976 El Melenas (O), Montoliu i Manolo Sales (Conde de la Maza).
- 04/10/1976 Montoliu, Manolo Sales i Luciano Núñez (O) (Manuel García Palacios).
- 09/04/1978 Andrés Blanco, Montoliu i Luciano Núñez (Apolinar Soriano).
- 14/05/1978 Montoliu, Franco Cardeño i Luis Reina (O) (Beca Belmonte i Blanca Belmonte).
- 08/04/1979 Montoliu, El Melenas (OO) i Mari-bel Atienza (O) (Ramos Matías i un de Diego Romero).
- 21/07/1979 Montoliu, El Mangui i Mario Triana (OOOO) (Daniel Ruiz i un de Juan Lora).

COM A MATADOR DE BOUS

- 19/03/1986 Manzanares, Luis Francisco Esplá i Montoliu (Montalvo i un de María del Carmen Camacho).

Font de l'estadística: Sobrino, Vicente. *Memoria de luces (1950-2000)*. València: Avance de publicitat, any 2000.

O= Orella

Litri, de nou El Soro, Rafael de la Viña i Manzanares, amb qui va fer el seu últim passeig, van ser els últims matadors a les ordres dels quals va actuar. En aquells anys va arribar a ajudar tres joneguers de la terra, César Puerta, Ángel de la Rosa i Victoriano González, i també, quan les seues obligacions professionals li ho permetien, col·laborava en les tasques d'ensenyança als alumnes de l'Escola de Tauromàquia de València.

Després de la seua mort l'1 de maig de 1992 a Sevilla, es va organitzar un festival a benefici de la seua família l'immediat dia 30 a València. Hi van intervindre els matadors amb els quals va compartir quadrilla al llarg de la seua carrera com a banderiller: Antoñete, Manzanares, Ojeda, Mendes, El Soro, Litri i Rafi de la Viña; i el joneguer valencià Jorge Mazcuñán. El cartell anunciador del magne esdeveniment va ser pintat, *ex professo*, pel famós Joan Reus. La comissió organitzadora la van formar Josep Bresó, diputat de Cultura; José Barceló i Emilio Miranda, gerents de la plaça de bous, El Soro i Manzanares. A més, aquell dia els seus dos fills van decidir que serien toreros, toreos com son pare. ¡Quina grandesa!

Des del seu adéu, ni València ni el món del bou han oblidat Montoliu. Al contrari, l'afecte i l'admiració que li van professar en vida tots aquells que el van conèixer no ha fet sinó engrandir, encara més, la seua inigualable figura.

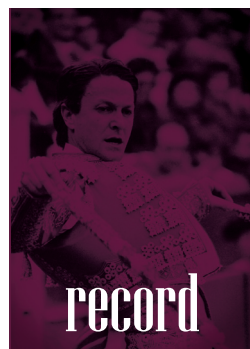
Més que un torero, una estrella

Per José Luis Benlloch

Manuel va ser més que un torero, més que un banderiller de fires, va ser un personatge imbricat en la societat com si fóra una estrella. En realitat era una estrella. El seu esperit obert, el seu perfil artístic, l'alegria que emanava, les seues picardies de torero bohemi que tots veien bé, també la seua valenciania universal, la seua calidesa, el seu sentit del lideratge, tot ell continua present, així que a la força ha de xocar que de sobte t'assabentes que fa vint-i-cinc anys que va assolir la glòria definitiva. ¡Vint-i-cinc anys!, repeteixen i recalquen. Ningú no va ocupar el seu lloc en aquest costat de la vida, ni tan sols els seus fills, que són com els meus fills i tenen moltes coses d'ell, ni ningú no va fer que se l'oblidara. Ni al carrer ni a la plaça. La seua naturalitat, el seu anar cap als bous, la seua potestat, la seua col·locació, que sí, que sempre parlem del seu parell, el punt i seguit del parell d'Honrubia, però tan important o més va ser la seua col·locació en la plaça, el seu estar sense estar com deia Duyos de Blanquet, d'ací el seu interès a aconseguir torear un bou sense donar-li un sol capotàs, amb la veu, amb un gest, amb l'aleteig suau del seu capot, estant on havia d'estar en el moment just. ¿Ho va aconseguir?, em preguntaran. Jo diria que s'hi va acostar, s'hi va acostar moltes vegades.

Per tot això, aquella vesprada de fira a la Mestranza es va aseure a la dreta d'aquella llista de banderillers valencians que segurament sonen llunyans o estranys als aficionats moderns del twitter i el facebook, però que van ser llegenda gran en les millors èpoques del toreig i orgull d'aquesta terra. Des d'aquell dia al Blanquet de Joselito, al Morenito de Belmonte, a l'Alfredo David de Manolete i Dominguín, a l'Alpargatero d'Ortega, a l'Honrubia de... d'ell mateix, tal va ser l'esperit de rebel·lia de Paco i el seu sentiment d'artista ingovernable que no va ser de ningú, des d'aquell dia a la Mestranza, dic, a tots ells cal afegir el Montoliu d'El Soro, d'Ojeda, d'Antoñete, de Víctor Mendes, de Litri... i finalment de Manzanares, amb Josemari es van ajuntar dues tempestats del toreig ja en temps de pau.

En la revista *Aplausos*, núm. 2.056, del dilluns 20 de febrer del 2017

Va ser més que un torero, més que un banderiller de fires, va ser un personatge imbricat en la societat com si fóra una estrella. En realitat era una estrella. El seu esperit obert, el seu perfil artístic, l'alegria que emanava, les seues picardies de torero bohemi que tots veien bé, també la seua valenciania universal, la seua calidesa, el seu sentit del lideratge...

I Peces de museu

Familiars i amics íntims de Montoliu conserven amb màxim afecte pertinences i objectes personals del torero. Els custodien com si de relíquies es tractés. No en va, són els últims records de la vida d'un dels més grans representants del torreig valencià. Moltes d'aquestes peces tan especials ha volgut reunir-les ara, en un any tan significatiu, la Diputació de València, presentant-les en la mostra «Montoliu en el record» instal·lada a la plaça de bous durant el present Fira de Juliol.

Vestit que va utilitzar Montoliu el dia de la seua alternativa a Castelló, el 2 de març de 1986.

- Vestit que va utilitzar Montoliu el dia de la seua alternativa a Castelló, el 2 de març de 1986.
- Vestit de l'últim dia que va torejar a València, el 19 de març de 1992.
- Cap del bou *Correcostas*, de Manolo González, amb el qual va prendre l'alternativa.
- Capot de passeig que va utilitzar el dia del seu debut com a banderiller. Anteriorment va pertànyer a Alpargaterito i a Paco Honrubia.
- Capot de passeig dedicat per Gila, l'humorista.
- Capot de passeig de Montoliu, que va pertànyer també a Curro Valencia.
- Litografia amb retrats de Manolo Montoliu, pare i fill, i autoretrat de Joan Reus.
- Fotografia de Luna de l'últim parell de Montoliu a València, el 19 de març de 1992.
- Montoliu, exhibint els màxims trofeus en un festival celebrat a Montserrat (València).

- Disseny de Moratalla Barba en record de Montoliu.

- Cartell de les Falles del 1986, l'única vegada en què Montoliu va estar anunciat com a matador a València.

- Fotografia de Montoliu de l'únic dia en què va torear com a matador de bous a València, el 19 de març de 1986.

- Fotografia de Montoliu, posant banderilles el 19 de març de 1986 a València.

- Cartell de l'última Fira de Falles que va torear Montoliu. Va ser a les ordres de Manzanares el 19 de març.

- Pintura original de Joan Reus realitzada, *ex professo*, per al festival homenatge a Montoliu a València.

- Cartell del debut com a joneguer a València de Montoliu anunciat com Manolo Bonichón.

- Programa de la Magdalena en la qual Montoliu va prendre l'alternativa.

- Entrada de l'últim dia que Montoliu va torear a València. Va ser el 19 març de 1992, a les ordres de Manzanares.

- Entrada de la correguda de l'1 de maig de 1992 en la qual Montoliu va ser ferit de mort.

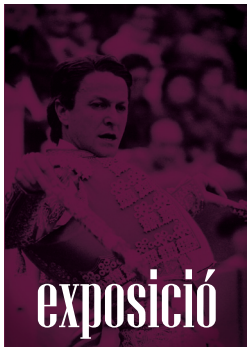
- Programa de mà i entrada del festival homenatge a Montoliu celebrat a València el 30 de maig de 1992.

Cap del bou *Correcostas*, de Manolo González, amb el qual va prendre l'alternativa.

Cartell del debut com a joneguer a València de Montoliu anunciat com Manolo Bonichón.

PIAZA VALENCIA DIPUTACION PROVINCIAL DE VALENCIA
SERENY: J. A. SOROTZ
GRANDIOSAS CORRIDAS FALLERAS 1986
SI EL TIEMPO NO LO IMPIDE Y CON PERMISO DE LA AUTORIDAD, SE CELEBRARAN

CINCO Corridos de Toros y DOS Novilladas
DE ABONO, en los días 13, 14, 15, 16, 17, 18 y 19 de Marzo

JUEVES 13 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	VIERNES 14 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	SABADO 15 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	DOMINGO 16 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA
Manolo Ruiz EL SORO David Castro URSALIMU y Juan Carlos VIERO	Ricardo BALLESTER David Casas EL VARI y CARMELO	Fernando RUIZ MIGUEL BORGES GONZALEZ y BATEVO CARO	Luis Francisco ESPER VICENTE MENDES y Vicente Ruiz EL SORO
LUNES 17 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	MARTES 18 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	MIÉRCOLES 19 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA	JUEVES 20 SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA
Juan Manuel CAMPOLINO VINO de la CAPELA y JUAN VARELA	Juan Manuel CAMPOLINO VINO de la CAPELA y JUAN VARELA	Juan Manuel CAMPOLINO VINO de la CAPELA y JUAN VARELA	Juan Manuel CAMPOLINO VINO de la CAPELA y JUAN VARELA

DOMINGO día 16, a las 10:00 de la mañana. GRAN CONCURSO NACIONAL DE RECORRIDORES DE VAQUELAS
Se ha organizado la celebración de la Fiesta Fallera, Aragón, Navarra y País Vasco de la mano de la Diputación de Valencia, con la colaboración de la Asociación Provincial de Recorridores de Vaques de Aragón, Navarra y País Vasco, que se celebrará en el recinto ferial de la Plaza de Toros de Valencia, el día 16 de Marzo a las 10:00 de la mañana. Este concurso tendrá carácter de campeonato provincial y se celebrará en el recinto ferial de la Plaza de Toros de Valencia, el día 16 de Marzo a las 10:00 de la mañana.

Martes día 18, a las 10:00 noche. TORO DE FUEGO (ORO ENCELAR)
Este espectáculo consistirá en la lidia de un toro de fuego, que se celebrará en el recinto ferial de la Plaza de Toros de Valencia, el día 18 de Marzo a las 10:00 de la noche. Este espectáculo tendrá carácter de campeonato provincial y se celebrará en el recinto ferial de la Plaza de Toros de Valencia, el día 18 de Marzo a las 10:00 de la noche.

Cartell de les Falles del 1986, l'única vegada en què Montoliu va estar anunciat com a matador a València.

Montoliu, exhibint els màxims trofeus en un festival celebrat a Montserrat (València).

Las plazas de la Plaza de Abonos DIFEREN entre 24 y 26 euros y una banda de música amenizará la fiesta. El espectáculo se hará, que cuando presida el Regimiento Torero y demás disposiciones correspondientes.

PRECIO	Cantidad	Importe
Plaza 1ª	100	2400
Plaza 2ª	100	2000
Plaza 3ª	100	1600
Plaza 4ª	100	1200
Plaza 5ª	100	800
Plaza 6ª	100	400
Plaza 7ª	100	200
Plaza 8ª	100	100
Plaza 9ª	100	50
Plaza 10ª	100	25
Plaza 11ª	100	12,5
Plaza 12ª	100	6,25
Plaza 13ª	100	3,125
Plaza 14ª	100	1,5625
Plaza 15ª	100	0,78125
Plaza 16ª	100	0,390625
Plaza 17ª	100	0,1953125
Plaza 18ª	100	0,09765625
Plaza 19ª	100	0,048828125
Plaza 20ª	100	0,0244140625
Plaza 21ª	100	0,01220703125
Plaza 22ª	100	0,006103515625
Plaza 23ª	100	0,0030517578125
Plaza 24ª	100	0,00152587890625
Plaza 25ª	100	0,000762939453125
Plaza 26ª	100	0,0003814697265625
Plaza 27ª	100	0,00019073486328125
Plaza 28ª	100	0,000095367431640625
Plaza 29ª	100	0,0000476837158203125
Plaza 30ª	100	0,00002384185791015625

VENTA DE LOCALIDADES.
A partir del día 17 de Febrero, de 11 o 1 por la mañana y de 4 a 8 por la tarde, y los días de Cortes a partir de las 10 de la mañana, se suspenderán localidades sueltas para todos y cada uno de los corridos.

CAJA DE AHORROS Y MONTE DE PIEDAD DE CASTELLÓN
para apoyar y promover un futuro.
el día de todos.

Plaza de Toros CASTELLÓN
Empresari JUSTO OJEDA, S. A.

Feria y Fiestas de la Magdalena 1986
Se celebra en los días 17 y 18 de Febrero de la Asociación de Criadores CUATRO Grandiosas Corridos de Toros y UNA Sensacional Novillada de Abono, en los días 2, 5, 7, 8 y 9 de Marzo

Domingo día 2. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA Manolo Ruiz EL SOROTZ Vicente Ruiz EL SORO	Lunes día 3. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA Francisco RUIZ MIGUEL José Antonio CAMPUZANO Manuel CAMPUZANO	Viernes día 7. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA Alvaro AMORES Juan Manuel CORDONES Curro TRILLO
Sábado día 8. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA Luis Francisco ESPLA Victor MENDES Vicente Ruiz EL SORO	Domingo día 9. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA Luis Francisco ESPLA Victor MENDES Vicente Ruiz EL SORO	Martes día 4. SEIS TOROS DE ABONO DE LA CAPELA Y DE LA CAPELA El Torontó y sus Monos TOREROS

TODAS LAS CORRIDAS EMPEZARÁN A LAS CUATRO Y MEDIA EN PUNTO DE LA TARDE.
Los respectivos ganadores certificarán que los defensores de los toros y vacas que se han de lidiar en las corridas anunciadas, se han visto en su momento manteniendo frías y vivas.

Los matadores de toros se inscribirán al libro MADRIDINA otorgado por el Club Torero de Castellón, a la mejor faena de la Feria Equitativa de adopción con "Toros de Fiestas" el ganador que presente al toro más bravo de la Feria. La Palma Torero "Victorio Martín" de Villarreal, después de haber sido el lidiador de la Novillada de Feria, el Club Torero de Villarreal otorgará al torero "Manuel de Pineda" a la mejor faena de la Feria.

Programa de la Magdalena en la qual Montoliu va prendre l'alternativa.

Capot de passeig que va utilitzar el dia del seu debut com a banderiller. Anteriorment va pertànyer a Alpagaterito i a Paco Honrubia.

Capot de passeig dedicat per Gila.

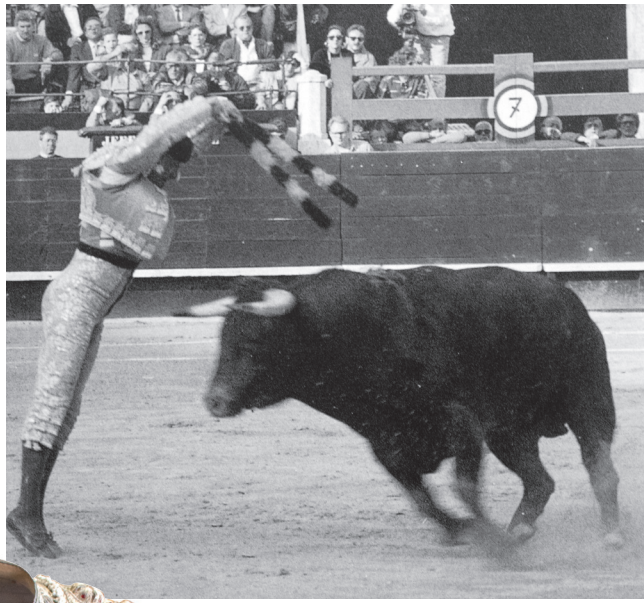

Capot de passeig de Montoliu, que va pertànyer també a Curro Valencia.

Vestit de l'últim dia que va torear a València, el 19 de març de 1992.

Fotografia de Luna de l'últim parell de Montoliu a València, el 19 de març de 1992.

PIENA DE TOROS

VALENCIA
DIPUTACION DE VALENCIA
GRANDIOSAS CORRIDAS FALLERAS 1992

El Festival del Torero y sus derivados de la Feria de la Falla, se celebran SIETE GRANDIOSAS CORRIDAS DE TOROS, UNA CORRIDA DE REJONES Y DOS NOVILLADAS, de abono, y UNA NOVILLADA SIN PICADORES, fuera de Abono

DOMINGO día 8. - Fuera de Abono SEIS NOVILLAS de la escuela granadina de EL TORERO. Cesar Otero, de Valencia Cristina Sanchez, de Madrid Fco. Fco. EL PICADOR, de Valencia	VIERNES día 13. - SEIS NOVILLAS de la escuela granadina de EL TORERO. Luis Fernández JOCHO Antonio Borrero CHAMAZO Manolo Carrion	SABADO día 14. - SEIS TOROS de la escuela granadina de "MONTOLIU" de la escuela granadina de LUIS FRANCISCO ESPLA Victor Mendes Vicente Ruiz EL SORO
DOMINGO día 15. - SEIS TOROS de la escuela granadina de TORREVELLA al mando de José M. Anaya JOSELLITO Enrique Ponce Finito de Córdoba	LUNES día 16. - SEIS TOROS de la escuela granadina de ADRIANA ALBAE BARRA de la escuela "MONTOLIU" Paco Senda NIÑO DE LA CAPEA Rafael Camino	MARTES día 17. - SEIS TOROS de la escuela granadina de "JANDILLA" de la escuela granadina de José ORTEGA CANO Paco Ojeda Manuel Caballero
MIÉRCOLES día 18. - SEIS TOROS de la escuela granadina de "ALDEANUEVA" de la escuela "MONTOLIU" Emilio Muñoz Juan A. Ruiz Espartaco Miguel Brax Lites	JUEVES día 19. - MATINAL CORRIDA DE APTOS DEL REJON SEIS TOROS de la escuela granadina de AL VEGAS - OSES CARTENA Félix Rodríguez Luis Domec	JUEVES día 19. - SEIS TOROS de la escuela granadina de SRES. HERMANOS PERALTA de la escuela "MONTOLIU" Jose Maria Manzanares Vicente Ruiz EL SORO Enrique Ponce
VIERNES día 20. - SEIS TOROS de la escuela granadina de IÑIGO DE JOSE GONZALEZ Rafael de la Viña Espartaco Chico Alberto Martínez	SABADO día 21. - SEIS NOVILLAS de la escuela granadina de SANCHEZ-ALONSO HERNANDEZ de la escuela "MONTOLIU" Manolo Sanchez Paco Senda Angel de la Rosa	JUEVES día 19. - SEIS TOROS de la escuela granadina de SRES. HERMANOS PERALTA de la escuela "MONTOLIU" Jose Maria Manzanares Vicente Ruiz EL SORO Enrique Ponce

Todos las corridas empiezan a las CINCO en punto de la tarde, excepto el martes que será a las DOCE.

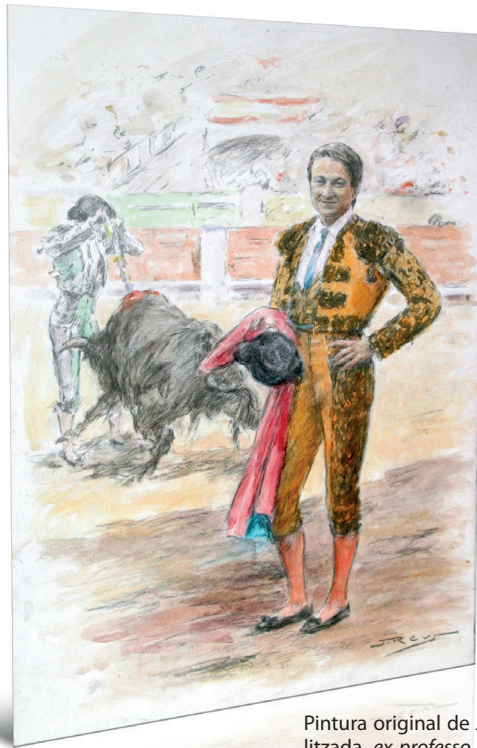
NOTA: Los toreros que se indican en el programa de la corrida, se podrán encontrar en el pabellón de las corridas de toros de la feria de la Falla, en la plaza de San Juan, de 10 a 12 horas, para que los aficionados puedan verlos en su momento de descanso. Desde las 10 de la mañana se podrán comprar los tickets de entrada.

Toreros otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "ESTRADA" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "ESTRADA" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "ESTRADA" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA
Toros "EL MONTOLIU" otorgados por la EXCMO. DIPUTACION DE VALENCIA

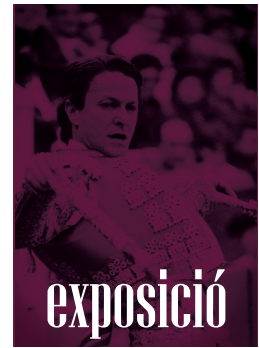
REY DE OROS
TALLERES CARRETERA S.L.

Cartell de l'última Fira de Falles que va torear Montoliu. Va ser a les ordres de Manzanares el 19 de març.

Pintura original de Joan Reus realitzada, *ex professo*, per al festival homenatge a Montoliu a València.

OCHO NOVILLOS de la ganadería de D. JUAN PEDRO DOMÍNGO
 Antonio CHECH ANTONETE - José María MANZANARES
 PACO OJEDA - VÍCTOR MENDES
 Vicente Ruiz: EL SORO - Miguel Báez LITRI
 RAFAEL DE LA VINA y ANGEL DE LA ROSA

Programa de mà del festival homenatge a Montoliu celebrat a València el 30 de maig de 1992.

Entrada del festival celebrat a la seua memòria a València.

Entrada de la correguda de l'1 de maig de 1992 en la qual Montoliu va ser ferit de mort

Programa de mà de la tràgica Fira d'Abril de Sevilla del 1992.

Un mar de records

Mariano Tomás: «En allò seu va ser tot el toreig. Aquest és l'únic camí per a destacar en qualsevol dimensió de la tauromàquia. I ell el va recórrer amb autenticitat reconeguda, entre el moment de citar el bou amb la bellesa de deixar-se veure i la rematada impressionant de l'eixida lenta en la trobada amb ell».

José Luis Benlloch: «Ha sigut Montoliu un banderiller superb i completíssim, sense cap dubte un compendi dels molts mestres que va donar la seua terra. Va buscar i va assolir moltes vesprades la brillantor i la distinció banderillera d'Honrubia, el seu mestre i amic, la temprança capotejadora de l'Alpargaterito i l'eficàcia i poder de David. En conjunt, possiblement el millor de tots ells i a tots els va superar en la seua forma gloriosa de morir».

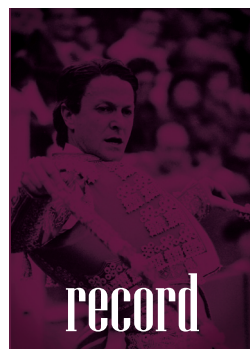
El Viti: «Manolo tenia una virtut que esdevenia defecte: donava tots els avantatges als bous. S'entregava massa. Aquesta era la seua personalitat. El seu pas per la professió de torero ha servit per a enfortir-la i dignificar-la».

El Vito: «Feia tot el que sempre han fet els que han sigut figures del toreig amb els pals i amb el capot. Amb els pals se n'anava cap al bou, caminant, deixant-se veure, donant-li el pit, clavant i eixint de la sort recolzat en els pals i una altra vegada caminant. No puc dir més».

Antonio Chaves Flores: «Era un banderiller de cap a peus, un professional completíssim. La seua principal virtut, per a mi, era el seu sentit de la col·locació en la plaça. Sempre estava en el lloc just on era necessari estar».

Pedro Toledano: «No va ser difícil fer més intensa l'amistat amb ell. Manuel era cordial i no veia mai el costat lleig de les coses. Sempre somreia, entre sorneguer i guilopo. U se sentia a gust al seu costat».

Manzanares: «Feia molt de temps que en l'equip que forme amb la meua gent no tenia un líder, i Manuel ho era. Animava de tal forma, irradiava tal seguretat, que t'ajudava molt a superar els moments complicats que es presenten cada vesprada».

Andrés Amorós: «A Sevilla va portar a la pràctica el que tantes vegades havia fet: prescindir de bots i espectacularitats gimnàstiques. Ser fidel, una vegada més, a una admirable escola valenciana: entrar caminant i eixir caminant. El més difícil del toreig: fer-ho tot amb tremp, molt lentament».

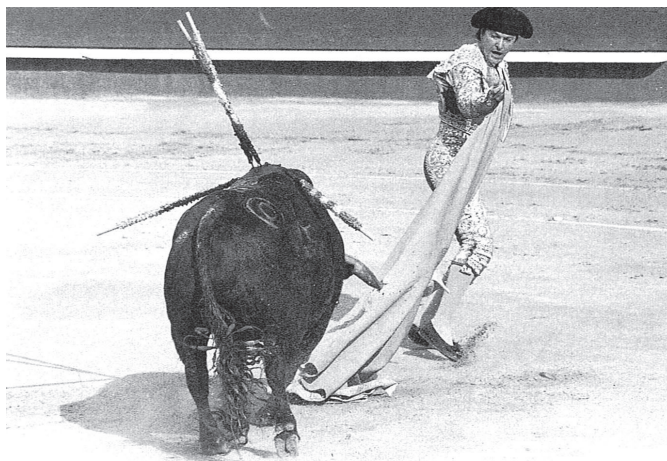
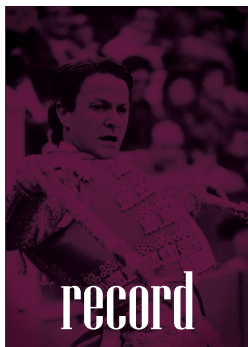
Ortega Cano: «Teníem els mateixos gustos sobre toreros i quadrilles, també gaudíem del flamenc i, per què no dir-ho, d'alguna que altra festa. Ell era un artista i els artistes hem de tindre aquestes coses... El recorde divertit, amé, cordial i molt bohemi. Era torero a la plaça i era torero al carrer».

El Soro: «Per a mi va ser sempre un espill. Li tenia una admiració enorme. Reunia tot per a ser el que va ser: un grandiós torero. Va ser de plata, però va brillar com l'or per la seua col·locació il·lustre i capotàs segur; també per com resolía davant dels bous complicats i, per descomptat, per com clavava els pals».

Juan Martín Recio: «Entre els dos crec que aconseguírem donar categoria a l'escalafó de plata, sobretot aquell any 85 a les ordres de Chenel. La nostra compenetració va ser total. A banda del meu company, era el meu amic de l'ànima. Vaig estar sempre molt unit a ell. Era com de la meua família».

Antonio Montoliu: «Mon pare era la generositat feta persona, va deixar en tots un sentiment de gratitud important que ens l'han fet saber els que el van conèixer. Era valent en la vida, afectuós, lleial, familiar i senzill. Ens feia sentir grans, el seu afecte ens envoltava diàriament. Tots els que el vam conèixer

seguim, vint-i-cinc anys després, trobant-lo a faltar com el primer dia».

Niño de la Capea: «Parlar de Manolo és parlar d'un grandió torero. D'un home amb moltíssima personalitat, molt pur, que feia la sort amb un tremp extraordinari, amb aquella cadència tan clàssica dels grans banderillers que sempre ha donat València. Això, el seu tremp, era el que més em cridava l'atenció d'ell. Però Manolo no sols va ser un gran banderiller, manejava també el capot com pocs. Això el convertia en un torero completíssim».

Miguel Báez, *Litri*: «Era un torero espectacular, un home amb una sensibilitat amb el capot i una forma de veure els bous impressionant. Amb Manolo al costat, dos capotassos seus bastaven per a saber com era la condició del bou. Jo tenia una compenetració plena amb ell: ell m'entenia i jo l'entenia. Amb una mirada ens bastava. Aquesta qualitat és fonamental en els membres de la teua quadrilla».

Victor Mendes: «Va ser un dels millors banderillers del segle xx que jo haja vist; una referència per a les generacions de toreros que l'han succeït; un professional i un home com pocs, del qual puc dir orgullós que vaig tindre la sort de portar-lo en la meua quadrilla. Compartírem viatges, pors i triomfs, i fins i tot vaig tindre l'ocasió de cedir-li algun parell i compartir terç amb ell, gaudint fent el que més ens agradava: estar en la cara del bou, sempre amb veritat».

■ Moltes gràcies a tots...

això és el bou

Per Manolo Montoliu, pare

Com a pare no puc més que dir que és un dolor i una pena molt gran haver perdut el meu fill. Déu sabrà per què se l'ha emportat; i li demane tranquil·litat i serenitat per a fer-me càrrec de la tragèdia que ha caigut sobre nosaltres i poder ajudar la meua família. Però, com a professional, sé que morir en la Real Maestranza de Sevilla i amb aquella dignitat és un honor.

Jo no volia que el meu fill Manolo fóra torero, però ell em veia vestir... i no vaig poder amb ell.

Encara que afectuosament li retreia que com a banderiller exposava massa, sempre em responia que era la seua manera de fer les coses, que no sabia fer-ho d'una altra manera, i que gaudia temperant amb les banderilles i eixint de la sort amb toreria.

La gent no comprén la grandesa d'aquesta professió, el bou és el que dóna glòria al torero, i no passa res fins que passa. Abans contava jo aquestes coses... amb tot el que he vist; i ara m'ha tocat a mi. Això és el bou.

Vull agrair a tots aquest desbordament que han tingut amb nosaltres; no trobe paraules, perquè no n'hi ha, per a poder justificar tantes mostres d'afecte.

Només sé que el meu fill Manolo ja està prop de la Mare de Déu dels Desemparats, a qui tanta devoció tenia.

En Manolo Montoliu.

València: Diputació Provincial, maig del 1992

Manolo Montoliu, en el seu pas per aquesta vida, només va fer que engrandir-nos a tots els companys i donar-nos la major de les categories, fins i tot en el seu últim passeig

Agraïment i orgull

Per José Manuel Montoliu

En aquests dies, Sevilla celebra la seua Fira d'Abril, la seua meravellosa fira en la qual tots els toreros somiem estar. Fer el passeig en la Maestranza és, possiblement, el més bonic dels passejos que un torero pot fer en la seua vida. Enguany es compleixen 25 anys, 1 de maig de 1992, de l'últim passeig de mon pare a Sevilla. La seua adorada Sevilla. Amor d'anada i tornada, amor correspost. Un quart de segle després, cada vegada que torege allí, encara percep l'afecte i l'admiració de Sevilla cap a ell. Com diu la cançó, hi ha amors que no s'obliden... Aquesta fira, si Déu vol, hi estaré amb el mestre Antonio Ferrera, llavors un xiquet a qui mon pare va conèixer, va ajudar i va tractar amb grandíssim afecte en el seu últim hivern amb el mestre Manzanares.

Perquè mon pare era així, un home bo i molt pròxim. Aquesta és una coincidència total que he detectat allà per on he anat i en tots els que el van tractar. Parlar de mon pare no m'és fàcil, se me n'anà massa prompte, els records que en tinc ja em queden llunyans en el temps però no l'oblido: la seua imponent presència, el seu somriure, el seu afecte cap a tot el món, la seua tendresa, la seua bellesa, li feien, sense pretendre-ho, marcar la diferència en tot el que feia. Tot això m'acompanyarà sempre en el meu record.

Com a torero va ser l'anella més important d'una cadena, d'una dinastia de toreros que va formar el meu iaio, en Manuel Montoliu, gran picador de la seua època, i el més senyor dels homes que mai vaig conèixer. Va continuar amb mon pare, el torero de plata més important que hi ha hagut, ningú va omplir ni omplirà mai l'escenari com ell. Aquest és el meu sentiment de fill i de torero. Va ser un meravellos i irrepitible torero. El resultat d'ajuntar en un de sol els millors que va donar València. El seguim en el temps els seus fills, qui els escriu i el meu germà, Antonio Montoliu, magnífic picador, home de gran talent i preparació acadèmica. Hui convertit en doctor en Veterinària. Pare de quatre xiquets meravellosos que qui sap si algun d'ells continuarà amb la dinastia. Jo intentaré que no, ser torero i cognomenar-se Montoliu no és fàcil, tindrien el llistó molt alt. De moment que continuen anant al futbol amb el seu *abu* Benlloch, això sí, els seus colors és una cosa que el mestre

■ Enguany s'estan realitzant nombrosos actes en record de mon pare, jo, com a primogènit seu, només tinc paraules d'agraïment per a tot el món

i jo haurem de continuar negociant... No m'agradaria deixar d'anomenar els meus tios Pedro i Manolín Montoliu, bons professionals i homes de bé.

Enguany s'estan realitzant nombrosos actes en record de mon pare, jo, com a primogènit seu, només tinc paraules d'agraïment per a tot el món. A l'Aula de Las Provincias, en especial al mestre Ortega Cano per la seua presència, en aquests moments en què el seu gran i generós cor li està donant algun esglai, ¡gràcies mestre! A la Diputació de València i a l'empresa de la plaça de bous per dedicar la passada Fira de Falles a la seua memòria i per extensió a la de tots els toreros de plata. Manolo Montoliu, en el seu pas per aquesta vida, només va fer que engrandir-nos a tots els companys i donar-nos la major de les categories, fins i tot en el seu últim passeig.

En la revista *Aplausos*, núm. 2.066, de l'1 de maig del 2017

Manolo
Montoliu
en el record

